

SRPEN 2015

NÁŠ ČASOPIS PLNÝ ZAJÍMAVOSTÍ

D é č k o

Domov pro seniory Velké Meziříčí,

příspěvková organizace

Zdenky Vorlové 2160

594 01 Velké Meziříčí

www.domovvelkemezirici.cz

OBSAH

Blahopřání.....	4
Ze života domova	5
Stálá nabídka měsíce	6
Co jsme dělali... ..	7
Nabídka na srpen	8
Fotogalerie	9
Horoskop.....	10
Lidové pranostiky a povětrnostní pravidla	11
Významné dny a výročí v srpnu	12
Kalendář srpen 2015	13
Zahrada v srpnu.....	14
Cestování.....	17
Bylinkový receptář.....	19
Zdravotnické okénko	21
Čeští vynálezci	26
O zvířecích hrdinech	28
Kvízy	34

BLAHOPŘÁNÍ NA MĚSÍC SRPEN

Paní Marie SOUČKOVÁ

Paní Vlastimila PAVLÍČKOVÁ

Paní Štěpánka MYŠKOVÁ

Paní Jitka LUKŠOVÁ

Pan Olga KRATOCHVÍLOVÁ

Paní Marie HORÁKOVÁ

Pan Ludevít HALAS

Pan František ČERMÁK

Pan Miroslav CRKAL

Paní Marie CEJPKOVÁ

Paní Helena BROŽOVÁ

Pan Jiří BARÁK

***Všem oslavencům přejeme k jejich narozeninám hodně štěstí, zdraví
a spokojenosti do dalších let.***

Obyvatelé a zaměstnanci domova

ZE ŽIVOTA DOMOVA

V měsíci červenci nikdo nový do našeho domova nepřišel.

V měsíci červenci odešli z našich řad:

Paní Libuše BÁRTOVÁ 21.07.2015

Pan Ing. Josef HABÁN 28. 7. 2015

STÁLÁ NABÍDKA MĚSÍCE

• BUFET

Bufet bude v měsíci srpnu zavřený až do 12. srpna. Poté bude bufet otevřený **v pondělí** (příjem objednávek zboží) **a ve středu** (prodej objednaného zboží) v čase **od 13 do 14 hodin**. O dalších změnách v otevírací době budete informováni prostřednictvím domácího rozhlasu či informační cedule v bufetu.

• PŮJČOVÁNÍ KNIH

Donáška knih na pokoje bude probíhat **ve středu**. Výpůjčku knih zabezpečuje pracovnice recepce.

• NÁKUPY

Nákup potravin je zajišťován přes bufet. Potřebu nákupu obyvatel zjišťují klíčoví pracovníci a předají informaci sociální pracovníci.

• PRAVIDELNÉ AKTIVITY

Pondělí	od 13:00	canisterapie s paní Dyntarovou
Úterý	od 13:30	canisterapie s panem Trojanem
	od 14:30	canisterapie s paní Kamenskou
Středa, čtvrtek	od 9:30	kroužek vaření, keramika
Pátek	od 13:30	bohoslužba v kapli domova

CO JSME DĚLALI...

- Ve středu 8. července přišel pan Macků a vyprávěl nám o historii hudebních nástrojů.
- 16. července zavítali do domova velkomeziříčští hasiči. Konala se beseda, která pojednávala o historii i současnosti sboru. Hasiči nám také venku ukázali, k čemu jejich technika slouží.
- Slunečného pondělí 20. července jsme využili k setkání se sousedy z domu s pečovatelskou službou. Společně jsme si opekli špekáčky.
- 21. července jsme se konala v altánu od dvou hodin odpoledne zahradní slavnost, na kterou zavítali nejen obyvatelé a zaměstnanci domova, ale také naši přátelé nebo obyvatelé domu s pečovatelskou službou. K poslechu i do tance nám hrála trojice muzikantů z křižanovské Šafářanky. Osvěžili jsme se výbornou vanilkovou zmrzlinou a velký dík patří i zaměstnancům z kuchyně, kteří připravili táč z čerstvého ovoce. Na slavnosti byly k vidění také originální pestrobarevné klobouky, které pocházely z dílny samotných klientek domova.
- Ve čtvrtek 30. července nás navštívila děvčata z Výchovného ústavu Velké Meziříčí. Přišlo se za námi podívat dvanáct slečen a tři paní vychovatelky. Odpoledne jsme si užili každý podle svého gusta. Na Pomněnce se hrály hry, povídalo se a zpívalo. Další skupinka

vyrazila na čerstvý vzduch do parku u domova. A poslední skupinka děvčat zavítala na návštěvu do pokojů obyvatel domova.

NABÍDKA NA SRPEN

- 6. srpna se obyvatelé domova můžou těšit na přednášku o zdravé výživě nutričního terapeuta. Přednáška odstartuje v 9.30 hodin a bude se konat na Univerzitě třetího věku.
- 27. srpna nás přijedou potěšit účinkující z třebíčského Senior's bandu. Představení se uskuteční v prostorách jídelny a začne v 10.00 hodin.

FOTOGALERIE

Zahradní slavnost

Výroba klobouků na zahradní slavnost

Ranní cvičení

Opékání buřtů

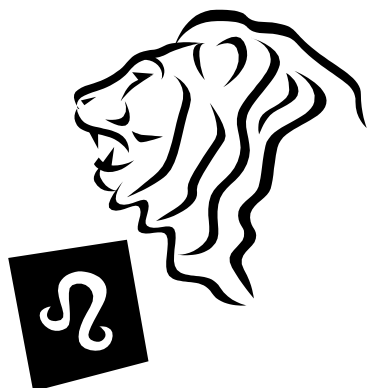

Program s velkomeziříčskými hasiči

HOROSKOP

LEV (LEO) 23. 7. – 22. 8.

Jako milácci Slunce vysíláte do zvěrokruhu nejvíce světla, a tato záře bude letos mnohem intenzivnější než v roce minulém. Na rozdíl od minulého roku musíte už jasně vědět, zda chcete obnovit svůj smysl života a regenerovat své JÁ. Znamená to sice povinnosti, ale díky nim zrajete ještě v skvostnější osobnost. Máte pocit, že procházíte rituálem? To je v pořádku, jako královské znamení jste přece na obřady zvyklí. Na konci budete odměněni – v první polovině roku silnými duchovními prožitky a vnitřní radostí. Objevujete nové schopnosti a pravomoci, přičemž v jejich přijetí tkví vaše vnitřní bohatství. Nutno dodat, že štěstí nebude orientováno jen na abstraktní sféru, ale odrazí se i ve vašem hmotném a fyzickém světě. Těšte se na cestování, profesní úspěchy, lepší životní styl a co se týče největšího naplnění, je na prvních příčkách přátelství, domov, otázky těla a vzhledu, dominuje také smyslné potěšení.

Objevíte také nové hloubky ve své každodenní práci, nové způsoby řešení starých problémů a zjistíte, že vedle vašeho kouzla, talentu a vtipu, musíte ze sebe vydat ještě více, takže zatnout zuby a do toho! Kdo je schopen uspokojit vaše životně důležité potřeby, může objevit vaši sladkou a romantickou stránku, která bývá často schována do jasných světla, přičemž davy obdivovatelů odhalují pouze její část. Letošní rok vám skýtá nebývalou expanzi, využijte ji na maximum a najděte vhodný protějšek.

LIDOVÉ PRANOSTIKY A POVĚTRNOSTNÍ PRAVIDLA

Příslloví na srpen

Jsou-li v srpnu hory kalný, budou v zimě mrazy valný.

Vesele bude řinčeti kosa, je-li v srpnu hodně rosa.

Parno na Dominika zvěstuje tuhou zimu.

Šedá mlha je v srpnu nezdravá.

Když pálí srpen, bude pálit i víno.

Jak Vavřinec navaří, tak se podzim podaří.

Na Marie Nebevstoupení prvních vlaštoviček loučení.

O svatém Rochu brambor jen trochu.

I když ze strnišť občas fučí, horko nás přece jen mučí.

Svěťci Helence, pletou ženci věnce.

Srpen klasy klidí a uzrálé ovoce vidí.

Nejsou-li v srpnu hříby, nebude v zimě sněhu.

Srpen a únor – tepla a zimy úmor.

Jana stětí – vlaštovka od nás letí.

* *Zemědělský kalendář: kalendář pro zemědělství a venkov na rok 2015.* Brno: Vydavatelství ZK, 2014, s. 126. ISBN 978-80-904388-5-9.

VÝZNAMNÉ DNY A VÝROČÍ V SRPNU

6. srpen – **Mezinárodní den boje lékařů za mír**

12. srpen – **Mezinárodní den mládeže**

13. srpen – **Den leváků**

28. srpen – **Evropská noc pro netopýry**

V srpnu uplyne/uplynou

134 let od požáru Národního divadla (12. 8. 1881),

87 let od úmrtí Leoše Janáčka, českého hudebního skladatele (12. 8. 1928),

164 let od narození českého spisovatele Aloise Jiráska (23. 8. 1851),

76 let od podepsání paktu Ribbentrop-Molotov. Smlouva o neútočení mezi Sovětským svazem a nacistickým Německem byla podepsána v Moskvě (23. 8. 1939),

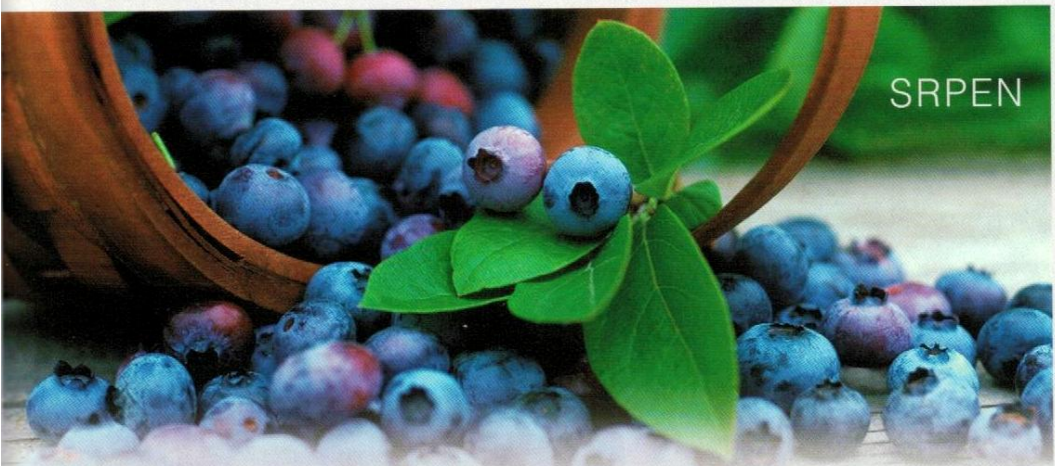
1936 let od erupce sopky Vesuvu, která zničila římská města Pompeje, Herculaneum a Stabiae (24. 8. 79),

23 let od dne, kdy Václav Klaus a Vladimír Mečiar podepsali v Brně dohodu o rozdělení Československa (26. srpen 1992),

*Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Wikipedie:Vybran%C3%A1_v%C3%BDro%C4%8D%C3%AD_dne/srpen

KALENDÁŘ SRPEN 2015

KALENDÁŘ OBECNÝ		ŘÍMSKO-KATOLICKÝ (CÝRILOMETODĚJSKÝ)	CÍRKVE ČESKOSLOV. HUSITSKÉ
1	SO	Oskar	Oskar
2	NE	Gustav	Bohdana
3	PO	Miluše	Miluše
4	ÚT	Dominik	Dominik
5	ST	Kristián	Milivoj
6	ČT	Oldřiška	Oldřiška
7	PÁ	Lada	Lada, Kajetán
8	SO	Soběslav	Soběslav, Soběslava
9	NE	Roman	Roman
10	PO	Vavřinec	Vavřinec
11	ÚT	Zuzana	Zuzana
12	ST	Klára	Klára, Roxana
13	ČT	Alena	Alena
14	PÁ	Alan	Sylva
15	SO	Hana	Hana
16	NE	Jáchym	Jáchym, Jacek
17	PO	Petra	Záviš
18	ÚT	Helena	Helena
19	ST	Ludvík	Ludvík, Boleslav
20	ČT	Bernard	Bernard
21	PÁ	Johana	Jana
22	SO	Bohuslav	Bohuslav, Bohuš
23	NE	Sandra	Lubomíra
24	PO	Bartoloměj	Bartoloměj apoštol
25	ÚT	Radim	Radim apoštol
26	ST	Luděk	Luděk, Ludka
27	ČT	Otakar	Otakar
28	PÁ	Augustýn	Augustin, Augustina
29	SO	Evelína	Růžena
30	NE	Vladěna	Alexandr Něvský
31	PO	Pavlína	Pavlína, Miloň

*Zemědělský kalendář: kalendář pro zemědělství a venkov na rok 2015. Brno: Vydavatelství ZK, 2014, s. 109. ISBN 978-80-904388-5-9.

ZAHRADA V SRPNU

V srpnu nastává čas sladké sklizně. Tato doba je příhodná také pro řez a roubování ovocných stromů i jehličnanů, pro stříhání živých plotů nebo kontrolování stavu škůdců. Zahrádkáři by také neměli zapomenout vysadit cibuloviny, které je potěší příští jaro.

Srpen je také klidným měsícem plným hojnosti, kdy dozrávají letní jablíčka i obří dýně. Často však také bývá suchý, proto je nutné rostliny náročné na vláhu potřeba napojit. Mnoho ovocných stromů potřebuje péči, ať již prořezávku či ochranu před škůdci a chorobami. Všechny tyto přípravy můžou totiž přispět k příští bezproblémové sklizni.

Srpen je i ideální dobou, kdy připravit trávník na zimu. V suchých a horkých srpnových dnech je nutné trávu neustále vydatně zavlažovat, s hnojením by se ale mělo postupně přestat. V polovině měsíce se trávník hnojí naposledy. Další dávky dusíku by totiž zhoršily podmínky pro přezimování trav.

Srpen je také vhodným měsícem, kdy vysadit jahodník. Pokud se sazenice vysadí do konce tohoto měsíce, dají bohatou úrodu už v příštím

roce. Nesmíme zapomínat také na výběr vhodných sazenic a dobrou přípravu půdy. Jahody budou plodit nejlépe na slunném, vzdušném místě. Vhodné jsou mírné svahy orientované na jih či jihozápad. Nevhodné jsou mrazové kotliny, kde mohou jarní mrazíky ohrožovat jahodníky v květu.

Zelenina vysetá v srpnu – čerstvé vitamíny na podzim

Ačkoliv se trávník už chystá k zimnímu spánku a zdá se, že zahrádkářská sezóna pomalu končí, stále je možné na uvolněné záhonky vysít mnoho druhů zeleniny. Zahrádkáři můžou vysít například polníček, který dává sklizeň až do prvních mrazíků nebo se vysévají ředkve a ředkvičky, ozimá cibule a kapusta pro sklizeň v příštím roce.

Již v srpnu je potřeba myslet na rozkvetlé jaro příštího roku, a také ozdoby podzimu. Vysazují se cibulky sněženek a bledulek, kandíku psího zubu. A také na podzim kvetoucí šafrány, křehké ocúny a bramboříky. Sázet je můžete na záhony, ale také po skupinkách do trávníku, který krásně oživí.

Rady pro záchranu úrody

Na některých zahrádkách rajčata již zrají, jinde se teprve počínají vybarvovat. Může se také stát, že první mrazíky zastihnou ještě

poslední, nevyzrálá rajčata. Sklizeň ještě zelených a nedozrálých rajčat se nedoporučuje, proto je lepší už v srpnu seříznout vrcholky rostlin a donutit je tak, aby svou energii investovaly do již dozrávajících plodů. Použitelná úroda tak bude větší. Vrcholí i sezóna angreštů. Často se ale stává, že plody angreštů postihne nemoc známá jako padlí americké. Pokud tato nemoc keře postihne, je možné zachránit ještě úrodu příští. K ošetření zahrádkáři mohou použít různé chemické nebo biologické přípravky.

Čas prořezávky a roubování

Až se z ovocných stromů sklídí letošní plody, je nutné dřeviny zavčas prořezat. Výhodou včasného řezu je, že se strom lépe regeneruje a neplýtvá výživou na větve, které by byly na jaře nakonec stejně odstraněny. Po sklizni můžeme řezem upravit vedle stromů i keře. Prosvětlení koruny prospěje třešním, višním, meruňkám i broskvoním, angreštům a rybízům. Druhá polovina srpna také láká k roubování jabloní, třešní, višní, ořešáků, rybízů i angreštů. A ačkoli v dnešní době prodávají v zahradnictví jakékoliv naroubované stromy a odrůdy, vlastní roubování je umění, které se vyplatí a výsledky zahřejí u srdce každého zahrádkáře.

*BUCHAROVÁ, J. *Zahrada srpnu* (zkráceno). Dostupné z: <http://www.ireceptar.cz/zahrada/okrasna-zahrada/zahrada-v-srpnu/>

*Zdroj fotografií: <http://www.ireceptar.cz/zahrada/okrasna-zahrada/zahrada-v-srpnu/>,
<http://www.ireceptar.cz/zahrada/uzitkova-zahrada/v-srpnu-vysadte-jahodnik/>

CESTOVÁNÍ

SEDM DIVŮ BYSTŘICKA

Hrad Pernštejn

Gotický mramorový hrad Pernštejn pochází ze 13. století. Pernštejn, nacházející se na východním okraji Českomoravské vrchoviny, trůní na vysoké skále, která o pořádný kus

převyšuje svoje okolí. Stavba pánů z Pernštejna byla do 16. století několikrát přebudována a především rozšířena, přesto při přeměně na reprezentativní sídlo neztratila svou nedobytnost, díky čemuž je Pernštejn řazen k nejvýznamnějším moravským hradům. Název hradu Pernštejn je nejčastěji spojován s německým výrazem Bärenstein, v překladu medvědí kámen. V podhradí totiž protéká říčka Nedvědička (ve staročeštině nedvědice znamená medvědice). V roce 1995 byl hrad prohlášen národní kulturní památkou.

V dobách, kdy Perštejn vznikal, byli Pernštejnové jedním z nejbohatších rodů v českých zemích. Svého času bylo jejich panství dokonce rozlehlejší, než panství Rožmberské. Prvním známým majitelem byl Štěpán z Medlova, jehož vnuk přijal za své jméno Štěpán z Pernštejna. Na přelomu patnáctého a šestnáctého století se rod Pernštejnů rozrostl, a tak bylo potřeba malý hrádek přebudovat a

především rozšířit. Byly zútulňovány obytné místnosti, postaven také nový trakt a zařízena knihovna, ve které dnes najdete přes třináct tisíc svazků a listin.

V pátek 15. dubna roku 2005 začalo v depozitáři, kde dříve bývala sýpka, hořet. Místnost sloužila na umístění asi 800 cenných předmětů, převážně obrazů a nábytku z 18. a 19. století. Naštěstí v době požáru byly tyto vzácné předměty vystavené na prohlídkových trasách, aby je mohly spatřit návštěvníci, a tak nebyly požárem zasaženy.

Na pernštejnském hradě se točilo i mnoho pohádek a filmů. Pernštejn účinkoval dokonce ve vůbec prvním filmu natočeném na hradě. Film s názvem Ztratila se bílá paní, byl natočen ještě za První republiky. Kulisy tohoto moravského hradu se také objevily

v pohádce Princezna na hrášku, Sněhurka nebo Jak se budí princezny.

Pernštejnská pověst o parádivé komorné a zrcadlu

Mladá dívka Eliška byla velká parádnice, dlouhé dny trávila před zrcadlem, ve kterém se vzhlížela, a tak zanedbávala svoje povinnosti. Jednou pro samé parádění zapomněla dívka dorazit na mši. Eliščinu nepřítomnosti si všiml mnich a šel ji hledat. A dívku našel před zrcadlem, kde si česala své krásné plavé vlasy. Mnich služce připomněl, že zmeškala začátek mše, ale služka se na něj jen hrubě

obořila. To kněze rozzlobilo natolik, že dívku proklel a ona se propadla do země. O té doby prý bloudí chodbami Pernštejna jako bílá paní. Zrcadlo, před kterým trávila Eliška tolik času, je od těch dob zakleté. Každá dívka nebo žena, která se do něj zadívá, do roku ztratí svou krásu.

*Dostupné z: <http://hrad-pernstejn.cz/historie.php>

*Dostupné z: <http://www.hrad-pernstejn.eu/filmoteka/>

*Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Pern%C5%A1tejn_\(hrad\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Pern%C5%A1tejn_(hrad))

*Obrázky dostupné z: <http://www.hrad-pernstejn.cz>

BYLINKOVÝ RECEPTÁŘ

LIBEČEK LÉKAŘSKÝ (LEVISTICUM OFFICINALE L.)

Popis a stanoviště:

Libeček lékařský je mohutná, vytrvalá bylina se silným dužnatým oddenkem. Lodyha je rýhovaná a je až dva metry vysoká. Květy žluté barvy jsou seskupeny do okolíků. Plody jsou žlutohnědé nažky. Celá rostlina svou silně aromatickou vůní připomíná celer. Kveté v červenci až srpnu. Patří do čeledi mrkvovitých.

Domovinou libečku lékařského je Přední Asie, Írán nebo Afghánistán. Tato rostlina však byla zavlečena i do mnoha částí Eurasie, takže ji nyní najdete v oblasti od severu Španělska a Francie přes střední Evropu a jih Skandinávie až po Ural a Kavkaz. Libeček se vyskytuje ale i na dalších kontinentech – v Asii i v Severní a Jižní Americe. V Evropě roste planě v podhorských a horských oblastech, v okolí lidských sídel a zahrad, na rumišťích a skládkách. Kvete od června do července.

Libeček voní, ale i chutná trochu zvláštně. Tato rostlina se používá jako aromatické koření a někteří lidé libeček mají velmi rádi, jiní k němu mají odpor. Aroma totiž připomíná celer. Libeček by se měl v kuchyni používat s určitou dávkou opatrnosti.

Využití:

Libeček lékařský je známou léčivkou.

Jeho listy se používají do čajových směsí nebo jako kuchyňské koření.

Libeček je oblíbená ingredience do polévek, především hovězích. Hodí se

ale i do omáček, zeleniny, salátů a

pečení. Všechny části libečku můžeme používat v čerstvém i sušeném stavu, celé, podrcené nebo rozemleté.

Libeček podporuje vylučování solí z těla, povzbuzuje sekreci trávicích šťáv, podporuje činnost žlučníku, mírní nadýmání, údajně mírní i únavu a vzpružuje nervovou činnost.

Pěstování:

Na půdu není libeček nijak zvlášť náročný. Dává přednost půdě vlhčí, hluboko zkeypřené. Vyhovuje mu slunečné a vlhké stanoviště, snáší i polostín. Je to rostlina spíše vyšších nadmořských výšek. U nás se dá úspěšně pěstovat až do 800 metrů nad mořem. Suché a sluncem silně ozářené plochy mu nevyhovují. Trvale zamokřenou půdu nesnáší, půda musí být provzdušněna. Nevhodné jsou půdy těžké, jílovité.

*HENEBERG, V. *Pěstujeme léčivé rostliny*. České Budějovice: Dona, 1992, s. 103. ISBN 80-85463-06-7.

*Dostupné z: <http://botany.cz/cs/levisticum-officinale/>

*Dostupné z: <http://www.ceskebylinky.cz/libecek-lekarsky/>

ZDRAVOTNICKÉ OKÉNKO

LAHODNÁ ČOKOLÁDA

Čokoláda patří mezi nejoblíbenější pamlsky a bezesporu je jedním z největších objevených pokladů. V řečtině znamená Theobroma cacao, čili kakaovník pravý, „božský pokrm“ a jako takový byla čokoláda v průběhu staletí žádána ve všech vrstvách společnosti. Díky svému bohatému složení, dlouhé historii oblíbenosti má mnoho tváří.

a

Historie čokolády

Podle nejnovějších výzkumů již před čtyřmi tisíci lety na území dnešního Hondurasu používala nádoby na pití čokolády civilizace, která znala kakaovník. Zhruba před třemi tisíci lety obývali území dnešního Mexika Olmékové, kteří údajně kakaovník také pěstovali a po zániku jejich říše se usadili na Yucatanu Mayové. Slovo čokoláda vzniklo z mayského chocol (horký) a a atl (voda) – chocolatl neboli hořká voda. Slovo kakao vzniklo z olméckého slova kakawa, Mayové toto slovo od nich převzali a cacao nazývali stromem kakaovníku.

Někde se však uvádí, že název vznikl ze slova xocolatl. Koncem třináctého století přišel ze severu Mexika do jeho jižní části kmen kočovníků, kteří si říkali Aztékové. Jeden z bohů, které uctívali, Quetzalcoatl (opeřený had) přinesl na zem kakaovník, který pak Aztékové pěstovali na plovoucích zahradách a podle boha ho pojmenovali zkráceně „xocolatl.“ Protože kakaové boby měly v té době vysokou cenu, mohl si čokoládu dovolit popíjet především panovník. Podle staré aztécké legendy měla čokoláda předávat dar moudrosti a síly kakaovníku. Kakaovník měl hořkou chuť, a tak se při přípravě lahodného nápoje přidávalo pro zlepšení chuti ještě chilli, vanilka, hřebíček a kukuřičná mouka. Nápoj byl určen výhradně pro muže a kvůli vzácnosti se mu říkalo také „tekuté zlato.“

Je čokoláda zdravá?

Nedávná analýza řady studií opět ukázala, jak je čokoláda zdraví prospěšná. Zpráva vědecké skupiny The Chochrane založená na pozorování lidí, kteří jedli denně hořkou čokoládu, přinesla zjištění, že látky obsažené v kakau uvolňují cévy. Účastníci výzkumu konzumovali každý různé množství kakaa denně, od 3 do 105 gramů, což u nich vedlo k mírnému snížení krevního tlaku. Zároveň však studie připouští, že čokoláda může obsahovat také látky, které zdraví neprospívají, například cukr, a je velmi kalorická.

Stejné látky jako v kakau – tzv. flavanoidy – najdeme také ve fazolích, meruňkách, ořechách a jablkách, které jsou kaloricky méně náročné.

Pokud se však rozhodnete sáhnout po čokoládě, nejlepší je kvalitní, co nejvíce procentní a bez nadbytečných přidaných látek. Obsažený fenyletamin má podobné účinky jako narkotika. Může tišit bolest, vyvolávat příjemné pocity a pomáhat lidem trpícím depresí. Přestože je čokoláda produkt s vysokým obsahem tuku, obsahuje více antioxidantů, které působí proti kardiovaskulárním onemocněním, než červené víno, borůvky nebo černý čaj. Vůbec nejzdravější čokoládovou pochoutkou jsou samotné kakaové boby – plody kakaovníku. Řadí se do tzv. „superfood“ neboli superpotravin a potravinových doplňků výjimečných buď svým

obsahem živin důležitých pro lidský organismus nebo svým působením na něj.

Čokoláda v českých zemích

Favority jsou čokolády mléčné nebo s oříšky, mandlemi či ovocem. Chutí se při výběru čokolády řídí polovina lidí, třetina značkou výrobce a dvanáct procent vybírá podle ceny. Jejimi největšími jedlíky jsou v Evropě dlouhodobě Švýcaři, kteří si ročně dopřejí dvanáct kilogramů této pochoutky. Lékaři ale varují před možnými riziky plynoucími z nadměrné konzumace čokolády, která obsahuje hodně cukrů a tuků. Spotřebou čokolády se Češi řadí k evropskému průměru. Každý Čech sní za rok kolem šesti kilogramů čokolády. Jednou týdně si ji dopřává třicet procent lidí, čtvrtina Čechů podle průzkumů neodolá dokonce několikrát týdně.

První záznam o výrobci čokolády u nás je znám z roku 1770, kdy měšťan Filip Watzke z Celetné ulice v Praze je považován za prvního čokoládníka. Od roku 1819 byli již čokoládníci ve společném cechu s cukráři. Na přelomu 19. a 20. století bylo v českých zemích na území Rakouska-Uherska více než padesát závodů na výrobu čokolády a cukrovinek. Populární byla čokoláda v měšťanských salonech a v bohatších rodinách, kde se nejdříve jako horký nápoj pila. Širší lidové vrstvy čokoládu neznali. Pro ně byl běžným pamlskem například turecký med nebo perník. Čokoládové bonbóny a

bonboniéry byly velmi luxusní a vyráběly se pouze v malém množství. Koncem století, v sedmdesátých a osmdesátých letech, se díky oblíbenému pití čokolády rozšířila tabulková čokoláda, která byla levnější než bonboniéra. Mašnerova čokoládovna, která původně vyráběla sladové bonbóny, zavedla výrobu čokolády střední kvality. V roce 1903 se objevil mladý inženýr Miloš Čapek, který chtěl vyrábět kompoty a konzervy. Měl zkušenosti z Francie, Belgie a Anglie, kde se také seznámil s výrobou čokolády. S výrobou konzerv neuspěl, protože český trh nebyl na tuto oblast ještě připraven, ale stal se ředitelem Mašnerovy čokoládovny. Jeho zásluhou se po první světové válce začala vyrábět, vedle bonbónů, cenově dostupná čokoládová tyčinka. Nejdříve to byla Kofila, později přišly další, i dnes dobře známé tyčinky. Z rodinného podniku se stala akciová společnost Orion, nyní je to jedna ze značek firmy Nestlé.

*Sladká tečka na závěr. Lahodná čokoláda (zkráceno). Zemědělský kalendář 2014. Vydavatelství ZK, 2013, s. 219-221. ISBN 978-80-904388-4-2.

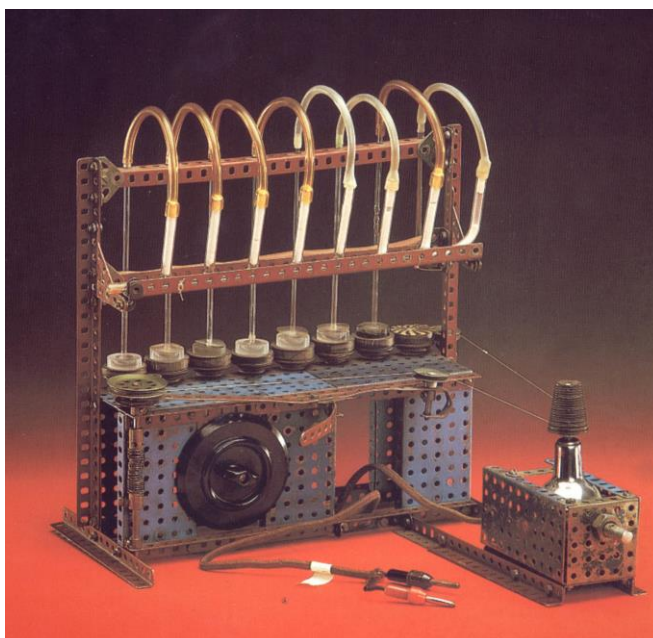
*Zdroj fotografie: <http://www.kytice-z-bonbonu.cz/public/Image/sekce-clanky-3/cokolady.jpg>; <http://www.nakupvakci.cz/uploaded/prohlidka-muzeum-cokolady.jpg>

ČEŠTÍ VYNÁLEZCI

OTTO WICHTERLE

Portrét Otta Wichterleho

čočkостroj

Génius, který na gymnázium nastoupil už v devíti letech, má na svědomí vynález, díky kterému mu na světě děkuje více než sto milionů lidí s vadou zraku. Tento jedinečný muž je totiž vynálezcem měkkých kontaktních čoček a umělého polyamidového vlákna Silon.

Otto Wichterle se narodil 27. října roku 1913 v Prostějově. Poté nastoupil na gymnázium. Otto byl nejenom nadaným studentem, ale také talentovaným sportovcem, v juniorských letech patřil k nejlepším prostějovským tenistům. Po maturitě měl Otto namířeno na strojařinu, nakonec se ale nechal přemluvit ke studiu chemie na Pražské technice. V roce 1936 svá studia završil doktorátem a po

dobu uzavření vysokých škol nacisty se stal vedoucím oddělení polymerů ve Výzkumném ústavu firmy Baťa ve Zlíně u docenta Stanislava Landy.

Již od 40. let pracoval na projektu pružných polyamidových vláken, ale nechtěl, aby vynález získali nacisté, a proto výzkum nedokončil. Vrátil se k němu až po válce od roku 1946 až do roku 1951, kdy se v Žilině rozjela výroba Silonu ve velkém. Jeho první nápady na realizaci měkkých kontaktních čoček vznikly díky náhodnému rozhovoru ve vlaku cestou z Olomouce do Prahy roku 1952. Spolucestující (dr. Pur) četl odborný článek o možnostech chirurgické náhrady oka. Wichterle si uvědomil, že lepším materiálem pro implantát, než jsou ušlechtilé kovy, by byla umělá hmota.

První prototyp kontaktních čoček z hydrofilních gelů vyrobil a vyzkoušel v roce 1957. Čočky sice nešlo téměř nosit, ale tímto si ověřil, že je možné je vyrobit a soustředil se na techniku výroby nositelných pravidelných čoček. Mezitím byl díky osobním animozitám a politickým čistkám vyřtván z Vysoké školy chemicko technologické.

Ve svých pokusech pokračoval doma a později na Akademii věd, kam přešel z VŠCHT. Své domácí experimenty prováděl s pomocí své ženy Lindy a roku 1961 sestavil svůj první "čočkостroj" z dílů stavebnice

Merkur a dynama z jízdního kola, který již dokázal vyrobit použitelné čočky. O rok později se mu jich povedlo vyrobit okolo 5000.

Wichterle se sice několikrát dostal do sporu s vládnoucí mocí socialistického Československa, ovšem jeden z nejsmutnějších a nejméně logických případů se stal prodej patentu na výrobu měkkých kontaktních čoček do zahraničí bez vědomí Wichterleho, a za minimální částku.

Po roce 1989 se stal předsedou Československé akademie věd až do jejího zániku 31. 12. 1992 spojeného s rozpadem Československa. Otto Wichterle zemřel 18. srpna 1998.

*DRAHOŇOVSKÝ, D. Kontaktní čočky a silikon. Dostupné z: <http://vlast.cz/kontaktni-cocky-a-silon/>

*Zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Otto_Wichterle

*Zdroj fotografií: <http://vlast.cz/kontaktni-cocky-a-silon/>

O ZVÍŘECÍCH HRDINECH

V Argentině, na východní straně And, založili přistěhovalci z Walesu zemědělskou osadu. Mezi zakladatele patřil mladý muž John Daniel Evans, který měl velmi rád svého koně. Bylo to bystré a ušlechtilé zvíře. V roce 1883 přišlo strašné sucho. Kolonisté nesklidili skoro žádnou úrodu, a tak se vydali hledat do hor zlato. Evans se držel se svým oblíbeným koněm v čele výpravy. Náhle se objevili indiáni

kmene Pehuenče a začali kolonisty pronásledovat. Po dlouhé honbě zůstal naživu jenom Evans, protože indiáni nemohli jeho skvělého koně dohonit. Evans však neznal hornatou krajinu a zajel do skalní kotliny, která by zakončena širokou a hlubokou propastí. Pehuenčové se za ním s posměchem pustili, ale radovali se předčasně. Evans, zděšený a zoufalý ze smrti svých krajanů, vsadil všechno na jednu kartu. Pobídl svého koně přímo k propasti. Statečné zvíře se v běhu prudce odrazilo a neuvěřitelným skokem se přeneslo na druhou stranu. Indiáni se v úžasu zastavili. Nikdo z nich si nedokázal představit, že by mohl se svým koněm ten zázračný výkon napodobit. Evans se vrátil šťastně domů a o koně, který mu zachránil život, se staral s vděčností a láskou. Když ušlechtilé zvíře po dvaatřiceti letech pošlo, vodil zestárlý Evans návštěvníky farmy k hrobu a vypravoval jim o hrdinství svého zachránce. Jméno zvířecího hrdiny je dnes už neznámé, ale příběh se v krajině kolem řeky Rio Chubut udržel v paměti.

Lidé si čas od času připomínají zvířata, která pro ně dokázala riskovat život a projevit při tom úžasné vlastnosti. Jednalo se o koně, psy, delfíny a další druhy zvířat, jejichž příběhy by vydaly na celou knihu.

Ve švýcarských Alpách stojí ve výšce 2 472 metrů nad mořem starobylý klášter, který založil v polovině 11. Století svatý Bernard de Menthon. Klášterní komplex se v průběhu staletí stal záchrannou stanicí pro zbloudilé poutníky. Mnichům pomáhali při hledání lidí ztracených ve vánici nebo zasypaných lavinou svatobernardští psi, bernardýni. Mezi nimi proslul jako legendární zachránce pes Barry. Pokaždé, když našel vyčerpaného člověka, zahříval ho vlastním tělem, olizoval mu tvář a štěkotem přivolával mnichy z kláštera. Podařilo se mu zachránit čtyřicet lidí. Barry tragicky zahynul, když se snažil pomoci čtyřicátému prvnímu člověku. Byl to zbloudilý voják, který se domníval, že k němu běží vlk a bodl psa bodákem. Mniši dopravili raněné zvíře k lékaři, ale rána byla, bohužel, smrtelná. Barry položil svůj život za obětavou pomoc lidem v roce 1814, přesně před dvěma sty lety a jedním rokem, a jeho vycpanina stojí dodnes ve svatobernardském klášteře. V Paříži má tento velký psí hrdina postavený pomník. Jeho důstojný nástupce z počátku 20. Století se jmenoval Türk a zachránil třicet pět lidí.

Mnoho psích hrdinů se našlo na frontách první a druhé světové války. Někteří z nich si dokonce vysloužili medaili za statečnost. Jeden z nich se jmenoval Chips. Byla to pouliční směska z německého ovčáka, kolie a huskyho. Pes působil v třetí americké pěší divizi a zúčastnil se invaze spojenců na Sicílii. Při obléhání bunkru italských fašistů se Chips vytrhl svému pánovi, proběhl v dešti kulek nebezpečný úsek a vtrhl

rovnou mezi nepřátele. Činil se v bunkru s takovou vervou, že střelba utichla a Američané mohli za Chipsem doběhnout. Zasludou psa byla osádka pevnůstky zajata bez ztráty na životech. Chips dostal za svou bojovou činnost dvě významné medaile – Stříbrnou hvězdu a Purpurové srdce. Překvapivým válečným hrdinou se stal také holub, pták symbolizující spíše ideu míru. Na podzim roku 1942 se anglická ponorka nestačila včas ponořit před německými letadly. Podařilo se jí sice prokličkovat mezi hlubinnými bombami a dosednout na mořské dno, ale když se po uklidnění situace snažili námořníci vyplout k hladině, ukázalo se, že je plavidlo poškozené a neovladatelné. Kapitán stačil před ponořením vyslat potřebné souřadnice, takže pro ně mohla britská admirálita vypravit záchranné lodě. Poškozená ponorka však nebyla k nalezení. Spodní proudy ji odnesly o čtyři sta kilometrů dál a vyslat zprávu o nové poloze už nebylo možné. Schylovalo se k velké tragédii. Jeden z námořníků si pro pobavení na palubu přinesl dva poštovní holuby. V bezvýchodné situaci si na ně vojáci vzpomněli. Vsadili ptáky do zvláštního pouzdra a pomocí torpédového zařízení je vystřelili nad hladinu. Jeden z holubů se dokázal vznést nad rozbouřené moře a ve větru a dešti doletět několik stovek mil na vojenskou námořní základnu a předat zprávu o

nové poloze ponorky. Plavidlo i s posádkou bylo nakonec zachráněno. Holubímu hrdinovi admirála udělila vysoké válečné vyznamenání.

Pokud jde o záchranu lidí ztracených na moři, patří ale největší zásluha delfínům. První zpráva o jejich dobročinnosti pochází už z počátku našeho letopočtu. Zanechal nám ji básník Publius Ovidius

Naso. Ve svém díle *Proměny* napsal o záchraně pěvce Ariona delfínem. Existují však novější a dobře doložitelné případy dobrovolných delfíních

záchranářů. V roce 1964 ztroskotal asi sedmdesát kilometrů od japonského pobřeží rybářský člun. Čtyři muži posádky se snažili zachránit plaváním, ale po pár hodinách byli tak vyčerpaní, že se začali topit. Náhle se objevili dva delfíni, kteří rybáře podpluli, nabrali je na své hřbety a dopravili až ke břehu. Delfíni nedbali na to, že právě japonští rybáři jsou proslulí svou bezohledností vůči kytovcům.

Podobné štěstí měl v roce 1966 inženýr Mahmud Váli z Káhiry. Potopil se pod ním člun v Rudém moři poblíž Suezského průplavu. Život mu zachránil delfín, který mu pomohl doplavat ke břehu.

Mnohem dramatičtější příběh by mohl vyprávět anglický turista z Colchesteru Martin Richardson. Když se v roce 1998 koupal v Rudém moři, napadl ho žralok a začal mu vykousávat kusy masa z těla. Před jistou smrtí ho zachránila trojice delfínů. Kytovci žraloka

odehnali a těžce zraněného Richardsona drželi nad hladinou, dokud se neobjevili rybáři. Ti dopravili polomrtvého turistu do nemocnice. Lékaři měli s Richardsonem plné ruce práce, ale zachránili ho. Příběh proběhl světovým tiskem a z delfínů se rázem stali největší hrdinové.

Největším hrdinou nemusí být nutně jenom ten, kdo zachraňuje lidské životy. Pozoruhodný příběh plný hrdinství, lásky a vzájemné pomoci prožila samice vzácné opičky makaka japonského. Byla známá pod jménem Mozu a žila v přírodním parku Jigokudani. Přišla na svět zmrzačená, měla místo rukou a nohou pouhé pahýly. Byla odsouzena k smrti, sotva se narodila. Její matka a několik dalších samic se však o ubohou Mozu začaly starat. Opice svou bezbrannou družku krmily a dokonce ji koupaly v místních teplých pramenech. Mozu si nemohla naříkat na smutný a beznadějný život. Porodila pět zdravých mláďat a s pomocí ostatních makaků je zdárně vychovala. Mezi hrdiny z říše zvířat jí patří čestné místo.

*HORA, J. O zvířecích hrdinech. In *Zemědělský kalendář: kalendář pro zemědělství a venkov na rok 2015*. Brno: Vydavatelství ZK, 2014, s. 208-209. ISBN 978-80-904388-5-9.

*Zdroj fotografie: dostupné z: <http://zena-in.cz/media/2012/12/19/ber2.jpg>

*Zdroj fotografie: dostupné z:
<http://img.cz.prg.cmestatic.com/media/images/600x338/Jul2013/1533787.jpg?d41d>

Kvízy

Kdo byli?

Přiřazuj osobnostem obory, ve kterých vynikaly.

1) Karel Čapek	a) astronom
2) Fred Astaire	b) malíř
3) Leoš Janáček	c) vynálezce telegrafu
4) Zdeněk Burian	d) spisovatel
5) Matěj Kopecký	e) loutkář
6) František Křižík	f) herec a tanečník
7) Samuel Morse	g) vynálezce obloukové lampy
8) Tycho de Brahe	h) skladatel

Délka života

Ze živočichů i rostlinné říše byli vybráni tři zástupci. Vaším úkolem je přiřadit k nim maximální délku života.

6 hodin

KRKAVEC

20 let

PAVOUK

120 let

JEPICE

450 let

KAŠTAN

600 let

LÍPA

100 let

BŘEČTAN

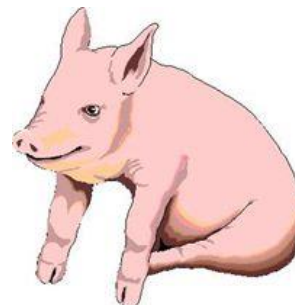
Kvíz pro znalce zvířat

1) Kolik druhů medvědů dnes žije na Zemi?

- a) 7
- b) 10
- c) 12

2) Nejvíce mléčných bradavek má:

- a) polární liška
- b) prase
- c) vačice

3) Nejmenší savci na světě (kolem 6 cm a 2 g) jsou:

- a) veveříčka černouchá
- b) rejsek nejmenší a bělozubka nejmenší
- c) myška drobná

4) Vačnatci žijí v:

- a) Africe
- b) Asii
- c) Austrálii

5) Nejvíce zubů ze savců (až 250) mají:

- a) pásovcí
- b) delfíny
- c) opice

(Řešení: **kdo byli** – 1d, 2f, 3h, 4b, 5e, 6g, 7c, 8a. **délka života** – krkavec – 120 let, pavouk – 20 let, jepice – 6 hodin, kaštan – 600 let, lípa – 1 000 let, břečtan – 450 let, **kvíz pro znalce zvířat** - 1a, 2c, 3c, 4c, 5b

* PAVELKA, R. *Hlavalam ti hlavu nepoláme*. Levné knihy, 2010. ISBN 978-80-7309-898-8.

*Zdroj obrázku: http://www.kabrnak.cz/domaci-zabijacka.ashx?id_structure=212620&get_file_content=default&dimensions=IFPzzY%2BHxFk%3D